

Teologien fra de åndelige erfaringenes perspektiv

ANNA RAMSKOV LAURSEN

anna.laursen@alstahaug.kommune.no

Artikkelen er et bearbejdet foredrag fra "Petter Dass-seminaret Teologi i kontekst" på Alstahaug, 15.–16. september 2010. Seminarets tema var: "Kristen spiritualitet i en ny tid".

Åndelige erfaringer eller opplevelser hører til den folkelige hverdagen i den nordnorske konteksten. De aller fleste har hørt om eller opplevd åndelige fenomener ved dødsfall, især når de er tragiske, kontakt med døde, ånder i hus og helbredere innen forskjellige kategorier. Slike forestillinger og erfaringer har levd side om side med kristendommen i århundrer, ofte som to parallelle strømninger, men gjerne med en bevissthet om at kristendommen hadde et bote-middel når ikke noe annet virket. Det nye i dag er at åndelige erfaringer får en tolkning og legitimitet i den alternative, nyåndelige bevegelsen, som ikke inkluderer kristne forestillinger og tolkninger. Det kan skyldes at man tar avstand fra kristendommen som etablert religion, men også at man rett og slett ikke vet om eller kjenner til kristne tolkninger.

Problemet er imidlertid ikke bare mangel på kristen kunnskap hos åndelig søkende. Problemet er minst like mye at teologien og kirken i liten grad er i stand til å ta åndelig søkende mennesker på alvor og møte deres erfaringer. Her brukes bevisst begrepene "teologien" og "kir-

ken" fordi jeg er overbevisst om at det ikke gjelder kristendommen. Jeg er imidlertid like overbevist om at det må arbeides svært målbevisst med teologien og den kristne spiritualiteten fremover, for at de sidene ved kristendommen som korresponderer med den nyåndelige livserfaringen, kan bli synlige. Det krever noe tilsvarende et paradigmeskifte. Derfor, når Jan-Olav Henriksen (2009) lager det han kaller en skisse til en offensiv teologi i møte med nyreligiøse erfaringer, er den fra et nyåndelig perspektiv ikke spesielt offensiv. Det skyldes at han i sin argumentasjon holder seg helt i det gamle paradigmet og bare utvider fagfeltet han bruker, til også å gjelde samfunnsvitenskapene. Han forsøker å integrere åndelige og religiøse erfaringer i den bestående teologien uten å stille spørsmål ved om det er sider ved denne teologien som det bør tas et oppgjør med.

I stedet for å ta utgangspunkt i teologien, vil jeg i denne artikkelen ta utgangspunkt i de åndelige erfaringene, i det nyåndelige perspektivet, og bruke disse til å kaste lys over teologien. Det gir mulighet for å se på teologien med nye øyne. Kanskje kan det være et lite bidrag til å få frem sider ved kristendommen, som kan kommunisere bedre med åndelig søkende i de nyåndelige miljøene, og med troende kristne som leter etter noe mer?

Fire stadier for paradigmeskifte i den nye tidsalder

Utgangspunktet her er i Marilyn Fergusons bok "The Aquarian Conspiracy", som utkom i 1980 i USA. Fergusons bok var banebrytende fordi den var en av de første som beskrev grunnlaget for New Age-bevegelsen på en samlet og systematisk måte innenfra. Selv om en del av det hun skriver, er utdatert 30 år etterpå, kan innholdet likevel gi interessante perspektiver på teologien.

Ferguson var journalist og spesielt opptatt av hjerneforskning og den menneskelige bevisstheten. Hun mente at de nye funnene innen dette feltet på 1960- og 70-tallet, viste at vi er på vei et skritt videre i evolusjonen. Mennesket holder på å bli bevisst sin egen bevissthetskapasitet og innse at den er så mye større enn det man har forstått og anvendt tidligere, hevdet hun. Når mennesket oppdager kapasiteten i sin egen bevissthet, er det et første skritt i retning av en transformasjon, et paradigmeskifte som berører alle sider av tilværelsen. Dette paradigmeskiftet skjer imidlertid ikke bare på det personlige planet, men også på samfunnsplanet og det planetariske planet, kanskje til og med på det kosmiske planet.

Ferguson beskriver dette paradigmeskiftet som en reise gjennom fire stadier. Disse stadiene har hun funnet ved å analysere livshistoriene til mange som har gått denne veien.

1. stadium: Inngangsporten

Det første stadiet er en inngangsport eller en oppvåkning, og kan oppstå nærmest tilfeldig. Det kan trigges av nesten hva som helst som ryster den gamle forståelsen av verden. Det kan være hendelser i ens liv av dramatisk positiv eller negativ art, sære fenomener eller spontane erfaringer av mystisk, psykisk eller åndelig karakter. For mange er inngangsporten det som Ferguson kaller psykoteknologier, det vil si metoder som kan gi endring i følelsen av å være i live. Det kan være alt fra en rekke forskjellige psykoterapier, via meditasjon, drømmer, musikk og kreative uttrykksmidler, over sport, natur- og villmarksliv, til diverse halvreligiøse systemer, healingsmetoder, asiatiske treningsmetoder som Tai Chi og karate og så videre. På 1960-

og 70-tallet var også det bevissthetsutvidende stoffet LSD en viktig inngangsport. Kanskje tilsvarende stoffer fortsatt er det? I inngangsporten får man et hint om at det finnes en rikere og mer meningsfull dimensjon i livet, og for den som går inn porten, vil livet ikke mer være det samme.

2. stadium: Utforsking

Mange stopper av forskjellige grunner opp ved det første stadiet. Men de som lengter etter noe mer, går videre. De begynner utforskingen. Det første skrittet på denne veien er selve transformasjonen, ifølge Ferguson, for da har man begynt en reise som vil la den indre kunnskapen komme fram. Man leter etter teknikker, metoder og veiledere som kan hjelpe en, gi mening til det man har opplevd, fylle lengselen som er trigget. Ole Skjerbæk Madsen hevder at den aller viktigste broen mellom første og andre stadium i dag er alternativmessene. På disse messene får man se et glimt av alle mulighetene som finnes, og man kan prøve ut forskjellige teknikker, ritualer, meditasjoner og healinger. I denne fasen kan man også (med et kristent uttrykk) bli "herlig frelst" innenfor en retning. Man har funnet Svaret med stor S, og er overbevist om at det er for alle. Det kan derfor finne sted en ivrig, men umoden proselyttvirksomhet, advarer Ferguson. Etter hvert ser man imidlertid at intet system, ingen metode eller teknikk er for alle, og det finnes ingen ultimative svar. Man søker etter Mysteriet, og man vil gripe det, løse det, men det som skjer, er at Mysteriet tar bolig i en. Da er man i det tredje stadiet.

3. stadium: Integrasjon

Her skjer en integrasjon, og mysteriet tar bolig i individet. I dette stadiet kan man godt fortsatt ha favorittmetoder og -lærere, men individet får mer og mer tiltro til sin indre guru, sin indre kunnskap. Eksterne autoriteter aksepteres i liten grad, og sannhet er kun sann hvis den erfares som sann. Der det tidligere har vært konflikter mellom den gamle måten å se verden på og de nye verdisystemene, gir man nå slipp på det gamle, og man ser at det nye påvirker hele livet: karriere, relasjoner, mål og verdier. På dette stadiet skjer det også en integrasjon ved at det

man tidligere mer intuitivt har tatt inn, nå blir bearbeidet rasjonelt. Derfor er dette stadiet for å stille mange og grunnleggende spørsmål til seg selv og det nye verdisystemet, men man er ikke lenger så opptatt av den ytre bekreftelsen. Individet kommer ut av dette stadiet med en ny styrke og tiltro til sin åndelige vei.

4. stadium: Konspirasjon

Ferguson bruker ordet ”konspirasjon” for det fjerde stadiet, fordi det er det beste ordet til å beskrive det hun er ute etter, selv om det har en negativ klang. Hun bruker ordet i dets opprinnelige betydning ”con spire”, puste sammen. Hun snakker om et uorganisert fellesskap, et nettverk av mennesker som ”puster sammen”, som hver for seg har gått inn i transformasjon og paradigmeskifte. I fjerde stadium oppdager man at det er andre kilder til makt og måter å bruke makten på enn i det gamle paradigmet, at det er andre måter å lære på, at det er andre måter å tenke helse og helhet på. Hun ivrer for at nettverket, konspirasjonen, skal gå inn i samfunnet i alle typer stillinger og transformere det innenfra fordi de har et kall eller en dragning mot å gi noe tilbake til samfunnet. For, som hun sier, hvis det er slik at bevisstheten kan helbrede og transformere individet, hvorfor kan så ikke bevisstheter forenes for å helbrede og transformere samfunnet? Likevel advarer hun mot en fare her: at man begynner å bruke gamle mønstre når man setter i gang med sosial aktivitet i det nye paradigmet.

Kristen tro i lys av de fire stadiene

Fergusons fire stadier for paradigmeskiftet skal nå få lov å kaste lys over teologien. Dermed kan vi bli mer oppmerksomme på sider ved vår kristne tro, som kan kommunisere med denne typen åndelig erfaring, og sider som vi er nødt til å ta et oppgjør med.

1. stadium: Oppvåkning - vekkelse

I første stadium står vi overfor noe som rister en ut av det hverdagslige og gir et glimt av en rikere dimensjon i tilværelsen. Dette ”noe” sender mange ut på en åndelig reise. Ferguson bruker ordet ”oppvåkning” om det som skjer – en begynner å legge merke til, oppmerksomheten

våkner. Det er ikke langt fra oppvåkning til vekkelse. Er det en vekkelse vi står overfor? Noen mener det.

Vekkelse i kontekst

Vi er mange som har vokst opp i en kristen tradisjon som ennå levde i etterdønningene av de store pietistiske vekkelsene på 1800- og 1900-tallet. Der var vekkelse å få en erkjennelse av at det ikke stod rett til med forholdet til Gud. Det handlet om å erkjenne og bekjenne at man er en synder som er hjelpeløst forlatt uten Guds nåde, for så å omvende seg og ta imot Jesus og nåden. Selv om mange i dag har forlatt en så snever måte å tenke om hvordan et menneske kommer til tro, har ofte ikke begrepet vekkelse fått noe nytt innhold. Men om vi tenker oss at vekkelse er Guds forsøk på å få kontakt med et menneske, riste det ut av det hverdagslige og gi et glimt av en rikere dimensjon, så vil det som regel ha en kontekstuell form. Det er for eksempel mulig å si at de pietistiske vekkelsene fikk det uttrykket de gjorde, slett ikke bare på grunn av teologi og åndelig innhold, men like mye på grunn av samfunnsforholdene, menneskets relasjon til Gud og autoriteter på den tiden og lekfolkets manglende mulighet til opprør mot samfunnsforholdene. Man kan si at det var en ”empowerment through powerlessness”, en måte for lekfolket å ta makten over sin religionsutøvelse og sitt eget liv gjennom en erkjennelse av egen avmakt/maktesløshet (sin syndighet), og dernest å ta tilbake makten gjennom botemidlet – omvendelsen og Guds nåde – som i hovedsak bare kunne distribueres av forkynnere som var godkjent av det samme lekfolket.

Pussig nok kan pietismen nettopp derved ha vært med og beredt grunnen for den nyåndelige bevegelsen. Den er nemlig også individfokuset og opptatt av at den enkelte selv godkjenner hva som er sannhet og sann lære. Som en konsekvens av sekularismen og samfunnsforholdene er imidlertid ikke sannheten lenger knyttet til en guddommelig autoritet, men til den enkeltes erfaring av hva som er sant.

Åndelig oppvåkning som vekkelse

Det er derfor fullt mulig å se denne åndelige

oppvåkningen som en vekkelse som treffer midt i livsfølelsen i det postmoderne samfunnet vi lever i, ved å være individsentrert, mystisk og relativistisk. Dermed treffer den også mangelsykdommene i våre protestantiske kirkesamfunn, nemlig mangelen på en mystisk dimensjon og på vektlegging av det åndelige livet og den åndelige utviklingen, tidligere kalt helliggjørelsen. En vekkelse krever åndelige veiledere, forkynnere og lærere som kan gi den retning, og der kommer kirken til kort. For det er så godt som umulig å møte mennesker på denne reisen hvis man ikke selv har begitt seg ut på den. Uten personlig kjennskap til den mystiske og kontemplative dimensjonen i egen tradisjon, er det vanskelig å kommunisere med mystikere av forskjellige kategorier. Uten å ha vågd å kjenne etter følelsene sine og være ærlig om seg selv og livet sitt og la dette møte Gud og troen og teologien uten forutinntatte meninger om hva som skal komme ut av det, bare som en utprøving av sannhetsgehalten i troen, er det vanskelig å ha noe å si til andre som beveger seg på en vei hvor sannhet kun er sann dersom den erfares som sann. Å møte denne vekkelsen krever derfor at vi går til kjernen av oss selv og til basis i den kristne troen. Det er en sunn utfordring for kirken.

Det går altså an å bruke ordet "vekkelse" om det første stadiet hos Ferguson. Men der hun vil si at det er en erfaring av bevissthetens kapasitet som skjer, vil vi ut fra kristen tro si at det er en erfaring av at det er en som banker på og vil oss noe, en erfaring av en reell åndelig virkelighet.

2. stadium: Utforskning – disippelskap

I andre stadium starter en reise, en utforskingsekspedisjon. En av de oppdagelsene man fort gjør på denne reisen, er at den ikke har noe mål, ingen ultimative svar, men at det er selve reisen, selve prosessen som er målet. Man leter ikke etter ytre svar, men etter teknikker, metoder, veiledere som kan bringe fram den indre kunnskapen, bringe en videre i prosessen. Kirkens store utfordring er at vi står overfor en vekkelse som ikke ser at kristendommen har noe å bidra med i en slik prosess. For kristendommen oppleves å henge fast i det gamle paradigmet, det autoritære som vil ha monopol på sannheten og

ei sjelene. Da gjelder det at vi selv oppdager og åpner opp for det vellet av muligheter som finnes innen kristendommen. For der finnes metoder som kan fordype åndelige prosesser, meditasjonsformer, åndelige veier som kan ha et aktivt eller passivt element, forskjellige teknikker og metoder. Noen av dem har vært gjemt bort i skattekistene våre lenge; andre har vært mye i bruk, og felles for dem er at ingen av dem funker for alle.

Jesus er Veien

I nyåndeligheten er det selve reisen, prosessen, som er målet. Det kan også utfordre forståelsen av hva det vil si å være kristen, for er det ikke reisen som er i målet i kristendommen også?

Jeg mener tiden er inne til å ta et endelig oppgjør med begrepene kristen kontra personlig kristen og pusse støvet av disippelbegrepet. Det var jo tross alt det oppdraget Jesu etterfølgere fikk, å gjøre alle folkeslag til disipler. Det er et begrep som uttrykker en prosess, en livslang læring og vandring sammen med Mesteren, og en mulighet for en individuell vei. Samtidig kan det få oss bort fra den ekskluderende måten å tenke tro på som begrepet personlig kristen innebærer. I en slik tenking er det ofte et ensidig fokus på den rette læren og på den sannheten man selv har funnet; det vil som regel si på kunnskapen, de rette meningene og holdningene. Dette ser vi fører til endeløse og ørkesløse diskusjoner om hvem som har den rette læren, og om dem man læremessig er uenig med, er kristne. Det er ikke det minste rart at en som er på en utforskingsekspedisjon i det åndelige, ikke mener det er noe å hente her. Man er jo definert ut før man har kommet inn. Det er derfor på høy tid å flytte fokus.

Disippelbegrepet er godt fordi det ikke begrenser livet med Jesus til etter man har tatt et bevisst trosstandpunkt, for det rommer alt det livet rommer. Vi blir gjort til disipler i dåpen, og vi er disipler på hele vår livsvandring, som skjer sammen med Mesteren. Vi blir aldri noe annet enn disipler, læresveiner. Underveis er det mulig å vokse og utdype kjennskapet og kjærligheten til Gud og lære stadig mer om innholdet i troen og om å leve som disippel. Disippelbegrepet er også godt å bruke i en trosopplærings-

tid, og når vi som åndelige ledere skal se menighetens behov: Da møter vi disipler som er på forskjellige steder på veien og har forskjellige behov.

Som disippel er det selve vandringen eller reisen med Mesteren som er målet, en vandring fra fødsel til død til det nye livet. Eller det kan uttrykkes i mer mystisk form som en vandring mot Gud som bor i oss. Når Jesus sier: "Jeg er Veien," kan det gi inntrykk av at målet ligger foran oss. Men det er jo veien som er målet! For Jesus er Veien, og når vi er i følge med ham, har vi nådd målet. Katarina av Siena har uttrykt det slik: "Veien til himmelen er himmelen."

Jesus er Sannheten

Hos Marilyn Ferguson finnes ingen absolutt sannhet. Sannhet er kun sann om den erfares som sann. Jeg kan som disippel være med på dette. For hvis ikke det jeg tror, er sant, erfares som sant, hvordan kan jeg da tro at det er sant? Men i motsetning til Ferguson tror jeg at det finnes en sannhet som kan erfares som sann av alle. Denne sannheten er ikke først og fremst en lære, men en person, en person som har sagt om seg selv: "Jeg er Sannheten." Som disippel trenger vi å bli ydmyke overfor Sannheten. For hvem er vi om vi tror vi kan eie eller romme Sannheten på bekostning av andre? På samme måten som i den nyåndelige bevegelsen er det ikke uvanlig at nye troende kristne blir så "herlig frelst" at de kan overkjøre andre i sin iver etter å overbevise dem om den sannheten de selv har funnet. Det finnes en asiatisk fortelling som kan illustrere dette:

Sannheten er en elefant som ti blinde får i oppdrag å beskrive. De blir ført frem til den digre elefanten og får kjenne på den. Etterpå skal de beskrive den for hverandre. En har stått ved en fot, en annen ved øret, en tredje ved en støttann, en fjerde har tatt på elefantens mage, og deres beskrivelser av Sannheten er ytterst forskjellig. Konklusjonen er: Sannheten er så overmåte stor at ingen kan eie mer enn en bit av den.

Det er livsfølelsen i den asiatiske verden. Og hos Ferguson. Tenk hvilken respekt vi kunne ha møtt hverandre med som disipler, om vi kunne møte hverandre med den holdningen, at du ser

noe av Sannheten som jeg ikke ser. Jeg ser noe som du ikke ser. Til sammen beriker vi hverandre og ser litt mer av Sannheten. Begge er vi på vandring med ham som er Sannheten. Og Veien. Og Livet.

Jesus er Livet

Jeg er Livet, sa Jesus også. Livet. Det livet vi faktisk lever, med sitt konfliktstoff, sin lidelse og de store, vanskelige spørsmålene, så vel som med kjærligheten og det gode og vakre. Her kan alt forenes. Målet er ikke kunnskap, men kjennskap, å bli dypere kjent med ham vi vandrer sammen med, bli mer integrert. Det korresponderer godt med overgangen til det tredje stadiet hos Ferguson.

3. stadium: Integrasjon – et hellig liv

I det tredje stadiet skjer en integrasjon. Denne integrasjonen skjer som en holistisk erfaring, en dyp erkjennelse av at alt henger sammen. Der man før har forsøkt å gripe Mysteriet, eie det, oppdager man nå at man selv er grepet, og at Mysteriet har flyttet inn i en. Man innser at man er tett forbundet med den dypeste virkeligheten, som noen kaller Gud, andre Universet eller den ultimative kosmiske bevissthet – videre at hele menneskeheten er nært forbundet, at menneske og natur og omgivelser er en enhet, at det maskuline og feminine må integreres og fungere sammen – i individet, i samfunnet, i verden, og at det må skje en dyp heling av både mennesker og planeten Jorden. Integrasjonen skjer ikke bare som en holistisk erfaring; den skjer også som en rasjonell bearbeiding av erfaringene.

Mystikk

Det som her beskrives, er gjenkjennbart også i kristen sammenheng. Det er den mystiske veien. Det er blitt sagt at dersom kristendommen skal overleve i de vestlige samfunnene i det 21. århundre, må kristne bli mystikere, kontemplative. I Cappelen Akademisk Forlag sitt "Religionsleksikon" finnes en definisjon av mystikk (s 264):

Begrepet [mystikk] brukes nå om enhver umiddelbar, direkte opplevelse av tilværelsens dypeste virkelighet. Denne opplevelsen kan være spontan

eller forberedt ved hjelp av forskjellige teknikker, og kan finne sted innen rammen av en religiøs tradisjon eller uavhengig av ethvert religiøst system.

...[De fleste formene for] mystikk har de samme grunnleggende trekk; de kan ikke beskrives fullt ut i ord; de gir en dypere, helhetlig erkjennelse; de kan forberedes men ikke fremtvinges; de er forbigående; de integrerer mystikeren med en høyere virkelighet han eller hun opplever.

Når det gjelder religiøs mystikk, vil den i tillegg ..., preges av hver enkelt religions læremessige innhold.

Det er vanskelig å møte en vekkelse som er så sterkt preget av det mystiske som den ny-åndelige er, hvis ikke man kjenner til og lever i den mystiske dimensjonen i sin egen åndelige tradisjon. Problemet er at de protestantiske kristendomsformene stort sett har stilt seg avvisende til mystikk. Det kan ha sammenheng med at den mystiske opplevelsen, som gjerne tolkes som enhet eller forening med Gud, lett kommer i konflikt med en offisiell teologi der teismen er enerådende. Teisme er læren om at Gud står utenfor verden, men har skapt verden og fortsatt opprettholder og styrer den. Det er avstand mellom Gud og mennesker. Tiden er inne til å hente inspirasjon fra de kristne mystikerne på dette området også. Det første det skal gripes tak i, er gudsbildet.

Gudsbildet

Der gudsbildet i vår kirkelige og teologiske tradisjon i hovedsak er teistisk, er den i den mystiske tradisjonen panenteistisk. Det betyr ikke panteistisk, men nøyaktig det ordene sier på gresk: pan = alt, en = i, theos = Gud. Alt er i Gud; Gud er i alt, men samtidig er Gud så mye mer enn den skapte verden; jevnfør Jesu ord: "Den dagen skal dere skjønne at jeg er i min Far, og at dere er i meg og jeg i dere" (Joh 14,20). Det er mystikerens erfaring.

Med et panenteistisk utgangspunkt kan også det trinitariske gudsbildet virkeliggjøres. Det er nemlig min påstand at ganske mange kristne, også kirkelig ansatte, ikke har et trinitarisk gudsbilde, men et hierarkisk. Vi har Gud Fader og Jesus, som kan være mer eller mindre sidestilte; Gud vil ofte være litt over Jesus. Så har vi Helligånden som blir en eller annen svevende, udefinerbar kraft under dem. Dette, tror jeg, er

konsekvensen av det teistiske gudsbildet. I den mystiske erfaringen oppdager man at det er ikke slik. Da begynner man å bli oppmerksom på hvor Gud er i alt. Da kan man oppdage at der en av personene i Gud er, er de alle. De opererer ikke alene, men alltid sammen, selv om de har forskjellige oppgaver. Når vi møter Gud som skaper, er også Sønnen og Den Hellige Ånd der og har sine funksjoner. Når vi møter Gud som frelser i Sønnen, er også Skaper og Ånd til stede. Når vi møter Ånden som Guds nærvær og livgivende kraft, er også Skaperen og Frelseren til stede. Hvis én er der, er alle der. For det er bare én Gud.

Et panenteistisk gudsbilde kan også gi nye perspektiver på inkarnasjonen. Den skjedde første gang i Sønnen, Jesus, der Gud ble menneske. Gjennom det forsoningsverket han utførte, skjer det igjen og igjen. Derfor skjedde det på pinsedag da Ånden kom og tok bolig i alle som var forsamlet (Jeg er derfor opptatt av at pinsen først og fremst skal feires som en inkarnasjonsfest, og ikke som kirkens fødselsdag, for det er forsoningsverkets ytterste konsekvens at etter Jesus kan den treenige Gud inkarneres i ethvert menneske som tar imot). Inkarnasjonen skjer igjen når mennesker blir døpt og vi proklamerer: Gud har nå gitt deg sin Hellige Ånd. Å oppdage Guds inkarnasjon i individet er en parallell til det tredje stadiets oppdagelse av at Mysteriet ikke lar seg gripe, men flytter inn hos den enkelte. Jeg kan ikke gripe Gud, men jeg er grepet av Gud. Jeg er bare en dråpe i havet. Jeg kan aldri romme havet, men havet rommer meg. Og havet er i den dråpen som er jeg.

Menneskesynet

Som en konsekvens av det trinitariske gudsbildet kan man oppdage hvor inderlig sterk forbundet mennesker og menneskeheten er med hverandre. Hver gang jeg møter et menneske, står jeg overfor et ikon, et bilde av Gud der Gud er nærværende. Vi er i samme Gud og er Guds avbilder, og det andre mennesket kan aldri mer ikke angå meg. Det gir også et perspektiv på kjærlighetsbudet: Du skal elske din neste som deg selv – fordi den andre er en del av deg selv. Slik som Jesus sier: Det dere gjør mot en av disse mine minste søsken, har dere gjort mot

meg (Matt 25,40). Eller når Johannes i sitt første brev snakker om at den som ikke elsker sine søsken som man ser, kan ikke elske Gud som man ikke ser.

Holistisk natursyn

Et panenteistisk gudsbilde kan også gi nye perspektiver på natursynet. Personlig har jeg et noe problematisk forhold til en del av det kirkelige miljøengasjementet fordi jeg opplever det som moralistisk og dommedagspreget. Det formidles et budskap om at vi er nødt til å gjøre noe med klimaet og miljøet fordi det ellers vil gå oss ille. Men under ligger det usagt en forutsetning om at den dagen alt er kommet på sporet igjen, trenger vi ikke lenger å bry oss, men kan gå videre som før.

Fra nyåndeligheten, fra den kristne mystikken, fra forskjellige kristne tradisjoner kommer det en inspirasjon som kan gi en mye mer dyptgripende forandring. Det er synet på og forståelsen av at naturen er hellig, at vi er i en enhet med den, ikke over den. Et panenteistisk gudsbilde kan hjelpe oss til å se hvor Gud er i naturen, at vi finner Ånden i hvert minste strå og den største hval. Som en følge av det kan vi høste av naturen og ivareta den, med den respekten og ærefrykten den fortjener, ikke med grådig utnyttning. Vi forholder oss til noe hellig som vi selv er en del av. Dette er urfolkperspektivet. Ingen steder er denne tanken så vakkert og gjennomført uttrykt som i den keltisk-kristne spiritualiteten. Der kan det være inspirasjon å hente også for oss.

Synet på helbredelse og heling

Heling og helbredelse. Det er jo noe av det nyåndeligheten er mest kjent for, å tilby alternativer til tradisjonell medisinsk behandling – av diverse kvalitet. Men i bunnen for alle de metodene og teknikkene vi møter, finnes et nytt paradigme for synet på helse. Der er det viktigste å forstå og hjelpe hele pasientens system med å komme tilbake i en sunn balanse. Det er en forståelse av at kropp og sinn er nært forbundet i all slags sykdom. Og helbredelse krever at pasienten samarbeider og gjør sitt for å bli frisk. Det er også en forståelse av at de helende kreftene finnes i bevisstheten, som

Ferguson vil uttrykke det. Andre som virker innen dette feltet, vil si at de kanalisere en helbredende kjærlighet fra Gud eller Universet. Og det kan være en lengsel etter at kirkene skal bli sentre for helbredelse. Men det krever at kirken og teologien reiser seg fra det knefallet de har gjort for den vitenskapelige medisinske tradisjonen som har vært omtrent enerådende i Vesten – ikke først og fremst for å drive med alternative behandlingsformer, men for å transformere synet på heling og helbredelse. Det vil si å utforske de helende kreftene som er nedlagt i skaperverket, utforske hva det vil si å være et redskap for Guds helende verk. Da kan vi tenke at enhver helbredelse er en guddommelig helbredelse, uansett om mennesket blir friskt av seg selv, må ha hjelp av en eller annen form for behandling, eller om det ser ut til å være et mirakel som skjer. Da kan vi også tenke at det å be for syke kan være mer enn å komme med en henvendelse til Gud for denne personen, at det kan være en erfaring av å være et redskap eller en kanal for Guds helbredende krefter. Vi kan videre tenke oss at det ikke bare er mennesker, men også skaperverket og samfunnet som trenger heling og helbredelse, og at også dette kan være en kristen oppgave, slik det er en oppgave i den nyåndelige bevegelsen. Det er helbredelsens nådegave, og det er så trist at nesten alle som har denne gaven, jobber i alternative miljøer, at det finnes så lite rom for dem i en kristen kirke – med noen få unntak, som for eksempel Snåsamannen og i noen samiske og nordnorske miljøer.

Forening av det mannlige og det kvinnelige

Den nyåndelige bevegelsen er opptatt av foreningen av de mannlige og kvinnelige sidene ved tilværelsen. Fra deres synsvinkel har både samfunnet og samfunnsinstitusjonene våre i århundrer vært dominert av de maskuline verdiene som er det rasjonelle, saksorienterte, autoritære, byråkratiske, orientert mot makt og materiell rikdom. I den nyåndelige bevegelsen får de tradisjonelt kvinnelige verdiene, især i starten, størst betydning. Her er det intuitive, kreative, prosessorienterte, menneskeorienterte, spirituelle viktigst. Etter hvert blir det en integrasjon av de to sidene. Dette er nok én av grunn-

nene til at veldig mange kvinner søker seg til de nyåndelige miljøene. Etter 100 år med kvinnekamp fungerer de vestlige samfunnene fortsatt i meget stor grad på de mannlige verdienes premisser. Man kan derfor velge å se på nyåndeligheten også som en kvinnekamp på de kvinnelige verdienes premisser – for kvinner som vil mer enn å være kaffekokere til kirkekaffen! For i denne sammenhengen er det umulig å komme utenom at kirken oppleves som en svært maskulin institusjon, og det går langt, langt videre enn til om vi skal kalle Gud Mor eller Far. Det handler om strukturene, som er kompliserte, byråkratiske, saksorienterte; det handler om strategi, planlegging og saksbehandling som skjer ut fra rasjonelle og logiske prinsipper, ikke ut fra dynamiske, åndelige prosesser. Det handler om måten makten utøves på, hvor makt og maktposisjoner blir viktigere enn mennesker og åndelig lederskap. Det handler om måten teologien bedrives på, som en autoritær, dogmatisk lære, ikke som en fordypping i kjennskap til Gud – som har både mannlige og kvinnelige sider. I hele det nyåndelige programmet finnes det derfor et stort kall til kirken og teologien om å besinne seg på vår dypeste identitet og oppgave.

Læren

I det tredje stadiet hos Ferguson skjer også en rasjonell bearbeiding og en læremessig integrasjon. En del av dem som i dag er læremestre innen kristen meditasjon, spiritualitet og åndelig veiledning, er opptatt av det samme. Det kan være en tid da mennesker har stor bruk for den indre veien, meditasjonen, kontemplasjonen, de åndelige erfaringene. Det kan ha sammenheng med det samfunnet vi lever i, der vi hele tiden blir bombardert med informasjon og inntrykk, og der mangelen på stillhet og indre samling er stor. Men etter en stund vil behovet for å forstå erfaringene man gjør, bli påtakelig. Da er det tid for å gå til Skriften, til bibellesing, åndelig lesing og undervisning, og fordype de læremessige standpunktene. Sammenhengen mellom spiritualitet og lære/teologi blir da synlig, men fra motsatt synsvinkel enn i tradisjonell teologisk tenkning som forutsetter at Ordet kommer først. Erfaringene mange nå gjør, viser at det

ikke trenger å være slik. For Ordet er ikke over Ånden, men sidestilt med den, slik det forsøksvis er illustrert i figur 1.

Ideelt sett skal en kristen kirke være bygd på Ordet og Ånden, teologien og spiritualiteten, slik det forsøksvis er illustrert i figur 1. Kirken ses her som et menneskelig fellesskap rundt den oppstandne Herre. Dette fellesskapet lever både i Ånden – det vil si i relasjon til den oppstandne, med de erfaringene en slik relasjon skaper – og i Ordet som åpenbarer den oppstandne og tolker og tyder erfaringene som gjøres i relasjonen med ham.

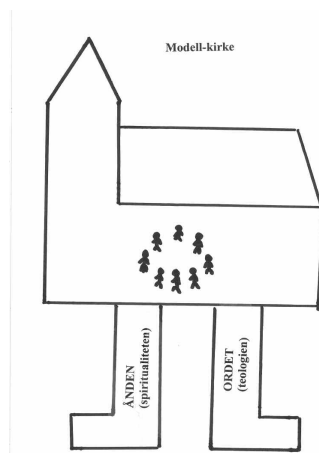

Fig 1. En kristen kirke er et menneskelig fellesskap rundt den oppstandne Herre, og skal ideelt sett være bygd både på Ånden og Ordet, spiritualiteten og teologien i vid forstand, slik det her forsøksvis er illustrert.

Problemet er imidlertid at sett med de nyåndeliges øyne, sett i et erfaringsperspektiv, er den norske kirkesituasjonen langt unna en slik modellkirke. Den er nærmere figur 2, det vil si den har et stort, overdimensjonert lære- og teologibein og en krøpling av et spiritualitetsbein.

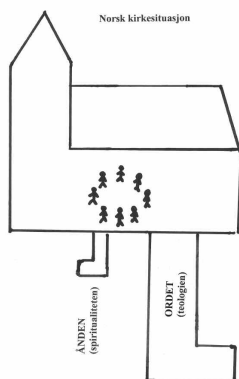

Fig 2. Forsøk på å illustrere den norske kirkesituasjonen med et overdimensjonert lærebein og en krøpling av et spiritualitetsbein.

Problemet med en slik kirkesituasjon er at spiritualiteten dermed er nødt til å utvikle seg utenfor kirken, løsrevet fra Ordet og læren og fra den kunnskapen om åndelige erfaringer som et kristent fellesskap gjennom århundrene bygger opp. Da får vi karismatiske miljøer innen kirken som ikke blir rotfestet i kirkens tradisjon, erfaringer og kunnskap, men mener at de har røtter direkte tilbake til nytestamentlig tid, med alle de fallgruvene det innebærer. Og vi får en nyåndelighet som er løsrevet fra kristendommen og ikke kan se at kristendommen har noe å bidra med på deres åndelige vei.

Den kirkesituasjonen vi har i dag, har utviklet seg over århundrer der teologien har vært bedrevet på universiteter, løsrevet fra spiritualiteten og de åndelige erfaringene. Dermed har også teologien og kirken knyttet seg så tett opp til de samfunnsinstitusjonene og verdiene som i nyåndeligheten assosieres med det gamle paradigmet, at både kirken og teologien blir snudd ryggen til sammen med de andre samfunnsinstitusjonene, fordi det nye paradigmet krever en helt annen måte å tenke på. Egentlig er dette en fantastisk gave til kirken og kristendommen, fordi den tvinger oss til å besinne oss på de helt grunnleggende trosutsagn i den kristne troen. Denne gaven har spiren i seg til å frigjøre teologien fra dens bundethet til vestlige vitenskapsidealer og rasjonalisme, og bringe oss til en situasjon der de vitenskapelige disiplinene brukes i en teologi som er i en konstant dialog og kommunikasjon med spiritualiteten og de

åndelige erfaringene. Der kan også spiritualiteten berike både teologien og de vitenskapelige disiplinene ved å åpne for en virkelighet som er langt ut over det som kan presses inn i vitenskapelige teorier og metoder. Da kan vi få en kirke som står på to sunne, like sterke bein.

4. stadium: Konspirasjon – fellesskap og tjeneste

Det siste punktet, konspirasjon, kommer ikke til å bli omfattende behandlet. Men det finnes fellestrekk med kristne begreper som fellesskap og tjeneste. Man bygger fellesskap med mennesker som vil det samme som en selv, men fellesskapene er nettverk, ikke institusjoner eller organisasjoner. Det er fellesskap som gjennomstyrer samfunnet og planeten, med det målet å forandre dem, som en konspirasjon. Her er det assosiasjoner til Jesu ord om at "dere er jordens salt".

Det snakkes om kall og ansvar, at man får en indre drivkraft til å gi noe til menneskene og samfunnet, gjøre en oppgave. Det handler også om at i alle de posisjonene man har i samfunnet, går man inn med den endrede bevisstheten, det nye verdisystemet, for å endre institusjoner og samfunn innenfra. Man kan for eksempel søke makt for å gi makt et nytt innhold, søke posisjoner i det politiske liv, i institusjoner etc., for å fremme den nye bevisstheten. Var det ikke også det Jesus ville vi skulle gjøre?

Oppsummering og utblikk

Ved å ta utgangspunkt i Marilyn Fergusons fire stadier for paradigmeforandring, har vi nå fått kastet lys over mange sider ved kristendommen, som kan korrespondere med den nyåndelige reisen. Der vi skiller lag, er i synet på hva eller hvem Gud er, og i synet på ondskap. I nyåndeligheten tenker man seg kanskje at menneskelheten gjennom evolusjon vil kunne fjerne ondskaper, og at holismen vil forene alle sider ved livet og også komme til rette med det onde. Kristendommen lærer at det onde er medfødt, noe som må kunne sies å være en realistisk virkelighetsbeskrivelse. Her trenges det imidlertid mer utforskning også fra kristent hold – for det er ofte mye lettere å komme teologisk til rette med lidelsen, ofrene for ondskaper, enn

med dem som utfører den, overgriperne i vid forstand.

Om sju år skal vår kirke feire et 500-årsjubileum for reformasjonen. Den hadde utgangspunkt i en mann som våget å la livet sitt, de åndelige erfaringene sine, den indre kampen, møte Ordet og Ånden i et så kraftig oppgjør at det forandret både teologien, spiritualiteten, kirken, de politiske forholdene og samfunnsforholdene for millioner av mennesker i århundrene etterpå. Jeg har en drøm om at dette jubileet ikke skal bli en anakronistisk feiring av reformasjonen, men starten på en transformasjon som forandrer teologien, spiritualiteten, kirken, de politiske forholdene og samfunnsforholdene i de neste århundrene. Og vi? Vi kan starte med å begynne å legge merke til hvor Gud er i alt.

Litteratur

- Ferguson, Marilyn (1980): *The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in the 1980s*. Los Angeles: J.P. Tarcher.
- Henriksen, Jan-Olav: "Skisse til en offensiv teologi i møte med nyreligiøse erfaringer." *Halvårsskrift for Praktisk Teologi*, 2/2009, s 62–69.
- Kværne, Per og Kari Vogt (red.) (2002): *Religionsleksikon*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Madsen, Ole Skjerbæk (2003): *Christians Encountering New Age Spiritualities*. Foredragsmanuskript, Tao Fong Shan, Hongkong.